

Norsk produsentansvar tvinger kommunene til lovbrudd

Produsentansvaret slik det praktiseres i dag, bryter med prinsippet om forurensner betaler, lov om offentlig støtte og kommunenes selvkostregelverk.

En rekke materialer påfører natur og miljø stor skade, og plast er blant de verste. Hvert år dør store mengder sjøpattedyr, fugler og fisk av plastsøppel. En økende mengde små plastbiter (mikroplast) finner veien inn i næringskjeden via jordsmonn og hav der de blir spist av dyr og organismer.

Heldigvis blir mye av platen håndtert av den kommunale avfallsbransjen, og hvert år samles eksempelvis inn over 80.000 tonn emballasjeplast fra norske husholdninger. Dette blir sortert av avfallsbransjen, men siden svært mye av platen er av dårlig kvalitet eller er sammensatt av flere materialtyper, kan den ikke gjenvinnes til nye produkter. Ca. halvparten av platen og drikkekartongen som samles inn, lar seg ikke materialgjenvinne og må forbrennes.

Hva er problemet?

De fleste produsenter ønsker å produsere billigst mulig. Så lenge det er billigere å hente ut nytt materiale fra naturen enn å bruke resirkulerte materialer, vil produsenter av forbruksvarer fortsette å bruke jomfruelig plast i produksjonen. Da synker etterspørselen etter resirkulert materiale, og den utsorterte platen hos avfallsselskapene må dermed sendes til forbrenning.

Produsentansvaret innebærer at produsenter skal holdes ansvarlig for den avfallsmessige håndteringen av produkter som bringes ut i markedet. Produsentansvaret er forankret i prinsippet om at forurensneren skal betale. Dette prinsippet bygger på grunnleggende økonomisk teori, der poenget er å skape incentiver til å redusere forurensning/avfall til en lavest mulig kostnad.

Dagens ordninger har ført til, og vil videreføre brudd på prinsippet om at forurensner betaler, regelverket for statsstøtte og selvkost, slik professor dr.juris Erling Hjelmeng ved UiO har påpekt i sin rapport (vedlagt).

Årsaken til dette er et utydelig norsk regelverk for produsentansvar, i kombinasjon med en praktisering av ordningene, der kostnadene for håndtering av avfallsstrømmer ikke fullt ut belastes produsentene. Uten at det økonomiske ansvaret ligger på avfallsprodusenten skapes ikke de incentiver produsentansvaret er ment å ivareta, og målet om en sirkulær økonomi blir vanskelig å nå.

Hvordan kan man løse problemet?

Samfunnsbedriftene mener det mest åpenbare tiltaket for å oppnå økt materialgjenvinning er å innføre bedre ordninger for produsentansvar som faktisk vil ha en effekt. 80 prosent av miljøbelastningen til et produkt avgjøres i design- og produksjonsfasen.

Derfor må regelverket tydeliggjøres slik at produsentene får incentiver som gjør at produktene de sender ut i markedet er enklere å gjenvinne, og at det blir attraktivt å bruke resirkulerte materialer i produksjon av nye produkter.

Hvorfor er dette aktuelt nå?

Produsentansvarsordningene har vist seg ikke å fungere tilfredsstillende. Derfor fikk Miljødirektoratet i november 2020 et [oppdrag fra Klima- og miljødepartementet](#) om å gå gjennom dagens ordninger for produsentansvar og foreslå eventuelle endringer. Denne gjennomgangen skal også ta hensyn til nytt

EU-regelverk, herunder minimumskriteriene til produsentansvar i [rammedirektivet om avfall](#) (2008/98 EF endret ved (EU) 2018/851).

Første deloppdrag hadde frist 1. mars 2021, mens det ennå ikke er satt en frist for andre deloppdrag der Miljødirektoratet skal komme med anbefalinger til endringer i ordningene for utvidet produsentansvar.

Hva er Samfunnsbedriftenes konkrete krav til nye ordninger for produsentansvar?

Nedenfor listes noen av tiltakene som Samfunnsbedriftene mener må til for at produsentansvaret skal bli et effektivt virkemiddel, uten å komme i konflikt med de lover og regler som kommunale avfallsaktører må forholde seg til:

- For å sikre overholdelse av regler om selvkost og offentlig støtte, må det presiseres i forurensningsloven at det er produsentene som skal finansiere de fulle kostnadene til håndtering av avfallet der det foreligger et produsentansvar.
- Miljødirektoratet må få ansvar for beregningen av selvkost for avfall under produsentansvarsordningene.
- Sikre samfunnsøkonomiske og effektive innsamlingsløsninger, dvs at avfall av samme type samles inn i én strøm uavhengig av om det er husholdnings- eller næringsavfall.
- Sikre et ressursperspektiv ved å fokusere på materialet, dvs. ikke begrenset til emballasje. Plast er plast, glass er glass og metall er metall.
- Alt avfall som inngår i produsentansvarsordningene og som utsorteres av kommunene, skal hentes.
- Regulering av produsentansvar må ses i sammenheng med bruk av andre virkemidler for å oppnå bedre ressursutnyttelse av materialer og avfall, herunder finansieringsstøtte for prosjekter som støtter en sirkulær økonomi.
- For å sikre etterspørsel etter utsortert materiale, er det viktig at produsentene får krav om bruk av materialgjenvunnet materiale og at det innføres en materialavgift.